

Zeytin Yetiştiriciliği

Zeytin, binlerce yıldır yetiştiriciliği yapılan, insan sağlığı ve beslenmesi açısından son derece önemli olan bir bitkidir. Ülkemiz gerek zeytin popülasyonu ve gerekse sofralık zeytin ve zeytin yağı üretimi bakımından dünyada önemli bir yere sahiptir. Özellikle verimsiz arazilerin değerlendirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Ülkemizdeki zeytinliklerin büyük bir kısmı bu tür alanlarda yayılmış bulunmaktadır. Ayrıca bu zeytinliklerdeki ürünler farklı standartlarda ve verim ise düşüktür.

Zeytinin İklim ve Toprak İstekleri

Zeytinler için en uygun iklim, Akdeniz ılıman iklimidir. Kışları ılık ve yağışlı, yazları kuru ve sıcak geçen, yıllık 400-800 mm yağış alan yerler zeytin yetiştiriciliği için uygundur. Toprak konusunda pek seçici olmayıp daha ziyade kalkerli-kumlu, derin ve besin maddelerince zengin toprakları sever. Zeytin kısa süre –9 °C’ye dayanabilmektedir.

Zeytinlik Tesisi

Yeni kurulacak zeytinlikler eğer mümkün ise uygun arazilerde entansif tesisler olmalıdır. İyi bir toprak hazırlığı yapılmalı, meyilli arazilerde meyil derecesine göre çeşitli teraslar yaparak toprak ve su muhafazası sağlanmalıdır. Topraklar bahçe tesisinden önce özellikle organik gübrelerle gübrenmelidir.

Ürünü değerlendirme amacına göre(yağlık-sofralık) iklim ve toprak özellikleri dikkate alınarak bölgeye adapte olmuş, verimli, az alternans gösteren standart çeşitlerden ve uygun dölleyicilerle zeytinlik tesis edilmelidir.

Fidanlar arazi şartlarına göre değişik şekillerde ve taç büyüklüğüne, çeşide bağlı olarak da 4X6m- 7X7m aralıklarla dikilebilirler. Fidanlara dikim sırasında ve sonrasında yetiştirme tekniklerine uygun olarak bakım ve besleme işlemleri itina ile yapılmalıdır.

Bazı Zeytin Çeşitleri

Uslu

Orijini Ege Bölgesinde Manisa İlının Akhisar İlçesidir. Sulanan koşullarda çok kuvvetli gelişir. Sık dallı, yoğun yapraklı, büyük ve geniş taç oluşturur. Erken verime yatar. Erken çiçek açar ve tam çiçek oranı yüksektir. Verimi orta düzeyde ve düzenlidir. Meyve erken olgunlaşır. Yumuşak olduğundan taşıma ve işlemeye karşı hassastır. Çekirdeği kolay ayrılır ve et/ çekirdek oranı

yüksektir. Zeytin dal kanseri ve *zeuzeura* gibi hastalık-zararlılara ve soğuğa karşı hassastır. Erken soğuklamaya maruz yörelerde meyve dökümü ve kalite kayıpları ile karşılaşılabilir. Siyah sofralık olarak değerlendirilir.

Gemlik

Orijini Kocaeli İlının Gemlik İlçesidir. Ağacı orta kuvvette gelişir, fazla büyük olmayan yarı dik bir taç oluşturur. Çiçeklerime orta dönemdedir. Kısmen kendine uyuşur bir çeşit olup tozlayıcı olarak Ayvalık, Çakır ve Erkence önerilebilir. Erken verime yatar, verim yüksek ve düzenlidir. Meyve oval- yuvarlak tipte, orta irilikte olup erken olgunlaşır. Siyah olumda parlak siyah renkte tat ve tekstür açısından üstün özelliklere sahiptir. Çekirdeği kolay ayrılır. Yağ içeriği yüksektir. Bu sebeple siyah sofralık olarak değerlendirilmekle birlikte, sofralık kalite dışı ürün yağlık olarak da işlenebilir. Soğuğa karşı kısmen dayanıklıdır.

Sarı Ulak

Orijini Akdeniz Bölgesinde Mersin İlının Tarsus İlçesidir. Büyük yayvan ve dağınık bir taç oluşturur. Verimi orta düzeydedir. Periyodisite gösterir. Kendi ekolojisinde aile ihtiyacını karşılamak üzere siyah ve yeşil sofralık olarak değerlendirilir.

Nizip Yağlık

Orijini Gaziantep İlının Nizip İlçesidir. Ağacı orta düzeyde gelişir ve büyük taç oluşturur. Genellikle meyveleri çok küçük boyutlu ve irili ufaklıdır. Et çekirdekten kolay ayrılır. Yağ oranı yüksektir. Verimi taç hacmine göre iyidir ve periyodisite gösterir. Meyveleri yağlık ve iri meyveler siyah sofralık olarak işlenerek bölgede ailelerin yemeklik zeytin ihtiyacını karşılamak üzere değerlendirilmektedir.

Zeytinliklerin Beslenmesi

Zeytinliklerin gübrenmesinde, zeytinin yaşına, gelişmesine, sulama durumuna, iklime, kaldırılacak ürün miktarına ve yaprak- toprak tahlilleri neticesinde bitkide ve toprakta belirlenen besin elementlerine göre uygun bir besleme programı hazırlanmalıdır. Zeytin ağacı derin bir kök sistemine sahip olmadığından ve en önemli besleyici kökler gövdeye yakın olduğundan verilecek gübreler hemen taç altına verilmelidir.

Azotlu gübreler, zeytinin en çok ihtiyaç duyduğu Şubat- Mart aylarında (amonyum sülfat formunda) verilmelidir. Azotun 1/3’ü sonbaharda verilebilir. Yazın yapılacak gübrelemeler sulamadan önce veya yaprak gübresi şeklinde verilmelidir. Verilecek azot dozu şartlara

göre ortalama 50-660 g/ağaç arasındadır. Fosforlu (Triple Süper Fosfat) ve potasyumlu (Potasyum Sülfat) gübreler taç izdüşümüne ve 15-20 cm derine verilmelidir. Bu gübreler sonbahardan ilkbahara kadar verilebilirler. Ağaç başına verilecek K₂O miktarı 250-1000 g/ağaç, P₂O₅ miktarı ise 0-500 g/ağaç arasında değişmektedir.

Toprağa canlılık ve verimlilik kazandıran organik gübrelerde gübreleme programlarına alınmalı, doğal ve yapay formdaki bu gübreler sonbaharda verilerek toprağa gömülmelidirler. Ayrıca noksanlıkları tespit edilen iz elementleri de mutlaka verilmelidir

Sulama

Zeytin ağacı genellikle sulanmaz ancak eğer sulama imkanı varsa ürünü artırmak ve kaliteli ürün elde etmek için sulanmalıdır. Verilecek su miktarı ve zamanı topraktaki su rezervine göre ve zeytinin suya ihtiyaç duyduğu hassas devreler göz önüne alınarak tespit edilmelidir. Zeytinin, ürün miktarı ve kalitesini yağ randımanını artırmak için sulanması gereken hassas dönemler; çiçeklenme öncesi ve sonrası (nisan- mayıs), meyve oluşum başlangıcı (haziran sonu- temmuz başı) ve meyvenin renk değişimi devresidir.

Budama

Budamada önemli olan her yaşta yaprak/kök ve yaprak/odun dengesini optimum düzeyde tutmaktır. Bu amaçla zeytinde değişik budamalar yapılmaktadır.

a-Şekil budaması: Şekil budamasından amaç, ağacın iskeletini ortaya çıkarmaktır. Fidan dikildikten sonraki ilk 2 yılda hiçbir budama yapılmaz. Ancak topraktan itibaren 40-50 cm’ deki sürgün uçları alınarak fidanların büyümesi sağlanır. 3. yıldan itibaren 60-100 cm yüksekte 3-4 dal bırakılarak şekillendirilir. Daha alttaki uç alınan dallar çıkarılır ve zeytinin tabii eğilimine uygun bir şekil verilir.

b-Mahsul budaması: Mahsul budamasından amaç, taç içerisindeki ışıklanmayı artırarak ağacın verimli periyodunu maksimum düzeyde tutmaktır. Yalnız güneş gövdeyi ve ana dalları yakmayacak şekilde uygun seyreltme ile budama yapılmalı, dallar arasında denge kurulmalı, ince dallar aşırı bir şekilde seyreltilmemelidir. Budama 2 yılda bir ve dolu yıla girerken yapılmalıdır.

c-Gençleştirme budaması: Ağaç yaşının ilerlemesiyle ağacın odun aksamı artarak ürün kalitesi düşer ve alternansı artar. Gençleştirme budaması ile ağacın kendini yenilemesi mümkün olmaktadır. Budama ana

dallarda kademeli olarak yapılır. Önce ana dallardan birisi gövde ile bağlantısının birkaç cm üzerinden budanır. Bu bölgeden kuvvetli sürgünler çıkar. Sonra diğer ana dallarda budamalar yapılarak dallar yenilenir.

Ayrıca ağacın tabandan tamamen kesilmesi ile sert bir gençleştirme (kabaklama) budaması, çeşit değiştirme, dondan zarar gören ağaçların yenilenmesi ve büyük hacimli ağaçların tacını küçültmek amacıyla budamalar yapılmaktadır.

Budamalardan sonra kesilen yerlere katran sürülmeli ve ağaçlara bordo bulamacı veya bakırlı preparatlarla ilaçlanmalıdır.

Zeytin Hasadı

Zeytin hasadı çok önemlidir ve en önemli maliyet unsurlarından birisidir. Hasadın uygun zamanda ve uygun şekilde yapılması durumunda salamura zeytinlerde verim ve kalite kaybına yağlıklarda ise yağ miktarı ve yağ kalitesinde azalmalara neden olmaktadır. Ayrıca yaprak ve sürgün kaybı alternansı artırmaktadır.

Zeytin hasadı, sofralık veya yağlık olarak değerlendirme amacına uygun olarak zamanında hasat edilmelidir. Eğer yeşil sofralık zeytin yapılacaksa meyveler sarımsı- yeşil renge döndüğü (Eylül-Ekim), siyah sofralık zeytin yapılacaksa kararmanın kabuktan meyve etine geçtiği (Kasım- Aralık), yağlık olarak değerlendirilecekse ağaçta yeşil meyve kalmadığı zaman hasat edilmelidir.

Hasat elle yapılmalıdır ve mecbur kalınmadıkça sıvılaşma ile hasat yapılmamalıdır. Ayrıca el ile kullanılan taraklar, vibratörler, pnöm çırpıcı ve sarsıcılar, mekanik çırpıcılar kullanılmalı ve yere mutlaka sergi serilmelidir.

Zeytin Hastalık ve Zararlıları

Zeytin Sineği: Zeytin sineği kışı pupa halinde toprakta geçirir ve meyveler nohut büyüklüğünde iken yumurtalarını bırakırlar. Larvalar meyve eti içinde beslenerek gelişirler. Ergin sinekler tekrar yumurta bırakarak yılda 4-5 nesil verir. Zeytin sineği meyvede 1/3 oranında ürün ve kalite kaybına, zeytin yağlarında ise asitliği artırdığı için zeytin yağlarının kalitesinin bozulmasına ve büyük miktarlarda ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Zeytin sineği ile mücadelede, popülasyon miktarını ekonomik zarar eşiği altında tutmak için sofralık zeytinlerde 100 meyvede 1-2'sinde, yağlık çeşitlerde ise 10'unda vuruk görüldüğünde kimyasallarla ilaçlanmalıdır ve yılda 3-4 kez tekrarlanmalıdır. Ayrıca

zeytin sineği ile mücadelede biyolojik ve biyoteknik metotlar kullanılmaktadır.

Zeytin Güvesi: Lepidoptera takımından bir kelebek olup asıl zararı larvaları yapmaktadır. Her bir kelebek yılda 3 nesil verir ve bunlar zeytinin çiçeğine, meyvesine ve yaprağına zarar verirler. 1. nesil (çiçek nesli) çiçek tomurcuklarını kurutur. 2. nesil (meyve nesli) meyve çekirdeğine girerek meyvelerin dökülmesine neden olur. 3. nesil (yaprak nesli) yaprakta galeriler açarak tahrip eder. İlk 2 nesil ekonomik anlamda büyük zararlar yol açar. Zeytin güvesine karşı savaş, çiçek, meyve ve yapraklardaki tahribat %10'u bulduğu zaman başlamalıdır. Özellikle ilk 2 nesil için nisan- mayıs ve haziran başında sistemik etkili ilaçlarla kimyasal mücadele yapılmalıdır.

Halkalı Leke: Hastalığın etmeni bir fungus olup yapraklarda siyahımsı- gri renkte iç içe halkalar şeklinde ortaya çıkar. Özellikle nemli ve yağışlı bölgelerde sık görülür. Hastalığa yakalanan ağaçlarda fazla miktarda yaprak dökülmeleri olur, sürgünler ve ince dallarda kurumalar olabilir. Dolayısıyla meyve veriminde bir düşüş olmaktadır. Halkalı leke ile mücadelede, kültürel tedbirler (nemli yerlerde zeytinlik kurmama, taban suyu yüksek ise drenaj kanalları açma, budama ile ağaçları havalandırma vs.) ile ilkbahar ve sonbahar yağmurlarından önce kimyasal mücadele (%1-2'lik bordo bulamacı ve bakırlı ilaçlar) yapılmalıdır.

Dal Kanseri: Hastalığın etmeni bir bakteri olup kök, gövde, yaprak ve meyvelerinde ur şeklinde görülür. Sadece yaralı kısımlardan bitkiye girer ve hastalık yapar. Bu nedenle hasat sırasında çırpmalardan kaçınılmalıdır. Ayrıca dolu ve don olaylarının sonucunda ağaçta meydana gelen yaralarda hastalığın yayılmasında önemli etkenler olmaktadır. Zeytin dal kanseri ile mücadelede bazı kültürel tedbirlerin yanında kimyasal mücadele yapılmalıdır. Kansere bulaşık olan zeytinliklerde yılda 4 kez %1-2'lik bordo bulamacı ile ilaçlama yapılmalı ve 2 yıl tekrarlanmalıdır.

Adres : P.K. 27 Erdemli-Mersin
Web : <http://arastirma.tarim.gov.tr/alata>
E-Posta : alata@gthb.gov.tr
Santral : 0 324 518 00 52
Belgegeçer : 0 324 518 00 80

T.C.

GIDA, TARIM ve HAYVANCILIK BAKANLIĞI
Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü
Erdemli-Mersin

ZEYTİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Cenap YILMAZ

Ebubekir GÜR
Ziraat Yüksek Mühendisi

Erdemli-2015